

Ивана Р. Гавриловић (1977-)
Универзитетска библиотека
„Светозар Марковић“, Београд
gavrilovic@unilib.rs

Стручни рад
УДК 027.7:021.4(497.11)
338.48-6:7/8(497.11)
https://doi.org/10.18485/nbks_sb.2021.33.38.10

Дејана Каваја Станишић (1968-)
Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“, Београд
kavaja@unilib.rs

Адам М. Софронијевић (1973-)
Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“, Београд
sofronijevic@unilib.rs

УПОЗНАВАЊЕ ТУРИСТИЧКИХ ПОТЕНЦИЈАЛА СРБИЈЕ ПОСРЕДСТВОМ БИБЛИОТЕКА: ДИГИТАЛНА ПРЕЗЕНТАЦИЈА КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКОГ НАСЛЕЂА ГОЛУПЦА

Сажетак: У овом раду се истражује улога библиотека у развоју културног туризма кроз пример дигиталне презентације Голупца на сајту Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић“ у Београду (<https://golubac.unilib.rs>). Културни туризам је синтагма који се односи на путовања која су фокусирана на истраживање и упознавање са културним и историјским наслеђем локалитета. Библиотеке играју значајну улогу у културном туризму, пружајући ресурсе и платформе за ширење знања, што за резултат има повећање интересовања за одређени локалитет. На примеру ове презентације приказана је могућност на који начин библиотека може учествовати у промовисању локалитета у Србији. Виртуелна изложба „Голубац кроз време и науку“ је вишеслојни дигитални приказ културно-историјског наслеђа овог значајног подунавског града, који је кроз историју био важна стратешка тачка на Балкану. Дигитална презентација је подељена на четири целине: Историјске новине, Голубац у литерартури, Научни часописи и Галерија. Историјске новине нуде увид у друштвене и економске аспекте живота у Голупцу, док библиографија књига и научни чланци пружају дубље разумевање историјског и културног контекста

овог места. Галерија графика и илустрација показује архитектонски развој Голубачке тврђаве од 19. века до данас. На овај начин спојени су културно наслеђе и библиотечки ресурси са модерним дигиталним решењима. Ова иницијатива је пример како библиотеке могу постати партнери у промоцији културног туризма, пружајући доступност ресурса који омогућавају туристима да истраже дубљи културно-историјски контекст локалитета.

Кључне речи: Голубац, Голубачка тврђава, културно-историјско наслеђе, културни туризам, савремене библиотеке.

Библиотеке и културни туризам

Културни туризам је једна од значајнијих грана савременог туризма, која пружа могућност да се места која су богата културно-историјским наслеђем, без обзира на своју величину или туристичку развијеност, представе посетиоцима путем својих уметничких и културних ресурса. У том контексту, библиотеке као институције културе преузимају све значајнију улогу у развоју и промоцији туристичких потенцијала локалних заједница. Према Манифесту јавних библиотека (International Federation of Library Associations and Institutions [IFLA] и UNESCO, Public Library Manifesto, 1994), библиотеке остварују три основне функције: информациону, културну и образовну, а које су темељ њиховог доприноса развоју туризма. IFLA Manifesto наглашава како библиотеке не служе само као места за читање и учење, већ и као културни центри који подржавају развој заједнице и културну разноликост. Културни туризам, са својим фокусом на истраживање и учење о локалној култури, може користити све предности које библиотеке пружају у овој области, чинећи их партнерима у промоцији културних вредности одређене дестинације (IFLA, Public Library Manifesto). Дигитализацијом својих фондова и активним учешћем у представљању културног наслеђа, библиотеке постају веза између туриста и локалних културних вредности. Управо кроз призму ових библиотечких функција отвара се могућност за савремену презентацију туристичких потенцијала Србије.

У добу све брже дигиталне трансформације, библиотеке преузимају улогу активних учесника у стварању и дисеминацији културних садржаја чиме превазилазе традиционалне оквире своје делатности. Интеграцијом савремених технолошких решења постају спона културне баштине и посетилаца, уједно демократизујући

приступ значајним културно-историјским садржајима. Ова трансформација се не односи само на примену нових технолошких решења, већ и на суштинску промену библиотечког пословања и начина на који библиотеке комуницирају са јавношћу и презентују културно наслеђе.

Повезивање рада библиотека са концептом туризма отвара нове могућности и предности и за библиотеке и за локалне заједнице. То се нарочито односи на презентацију мање познатих, али културно-историјски значајних подручја.

Библиотеке су установе које поседују у својим фондовима историјску грађу, фотографије, мапе и докумената, те имају добре предуслове да креирају дигиталне наративе који могу значајно обогатити туристичку понуду и допринети бољем разумевању културног наслеђа Србије.

Примена различитих дигиталних технологија у презентацији културног наслеђа такође ствара нове димензије туристичког искуства. Дигитализовани материјали пружају свеобухватан увид у историјски контекст неког подручја, док нпр. виритуелне туре обезбеђују посетиоцима да директно истраже поједина културна блага без бојазни од њиховог евентуалног оштећења. Мултимедијални садржаји знатно обогаћују корисничко искуство, а могу служити не само туристичкој промоцији већ и за академским и другим истраживањима.

Једна од могућности која може оснажити библиотеке јесте сарадња библиотека са туристичким организацијама и локалним заједницама, те оне могу имати значајну улогу у развоју културног туризма тако доприносећи локалном економском развоју, обогаћивању искуства туриста и очувању културне баштине. Додатно, библиотеке располажу капацитетима за реализацију пројеката у домену културног туризма кроз партнерства са различитим институцијама, укључујући музеје, невладине организације и државне институције. Туристи који посећују културне знаменитости своја путовања могу доживети садржајније од конвенционалних туристичких аранжмана, првенствено због могућности стицања нових знања. Овакав приступ путовањима може утицати на продужење боравка туриста и тиме доприносити локалној економији.

Искуства из праксе показују да је за успешан развој културног туризма неопходан мултидисциплинарни приступ и развијена међуинституционална сарадња. Статистички подаци из претходних година потврђују пораст броја туриста у Србији, што је смешта

на листу атрактивних европских дестинација (Грујовић-Брковић 2021, 33). Међутим, за пуну афирмацију културног туризма неопходна је системска културна политика и активно укључивање свих релевантних институција. Једини прави резултат може дати међусекторско повезивање и укључивање свих институција које су за то основане и заинтересоване.

Библиотеке као установе имају капацитет за утицај на промоцију недовољно истражених локалитета и културних богатстава које поседују значајан туристички потенцијал. Овакав приступ не само да доприноси равномернијем развоју туризма, већ и подстиче очување локалних традиција и наслеђа.

Културно-историјско наслеђе Голупца у виртуелном простору

Дигитална презентација Голупца на сајту Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић”, „Голубац кроз време и науку”¹, илуструје начин на који традиционалне институције културе и образовања, уз примену савремених технологија и лако доступних ресурса, могу значајно доприносити промоцији националне баштине, подстицајући интересовање за одређени регион и тиме позитивно утицати на развој туризма.

Развој оваквих и сличних пројеката захтева систематичност, труд и улагање у развој дигиталне инфраструктуре библиотека. Међутим улагања могу бити итекако оправдана када узмемо у обзир корист у виду унапређења културног туризма, очувања културне баштине и подстицања локалног економског развоја.

Голубац, који је тема ове дигиталне презентације, јесте град у источној Србији смештен на десној обали Дунава, важан историјски локалитет, али и битан туристички и културни ресурс региона. Саграђен је око 1335. као погранично утврђење и важно упориште на Дунаву (Симић 2012, 5). Са својом средњовековном тврђавом, која се уздиже над реком и контролише стратешки важан део Подунавља, Голубац је увек имао значајну улогу у историји Србије. Овај локалитет, који је био насељен још од праисторијских времена, и који је имао велики значај током римског, средњовековног и осман-

¹ <https://golubac.unilib.rs>

ског периода, данас привлачи туристе из целог света. Остаци Голупца настали током бурне историје средњег века спадају у најживописније и најлепше споменике наше средњовековне прошлости (Ђирковић 1968, 7).

Виртуелна изложба са пратећим каталогом, „Голубац кроз време и науку“, омогућава вишеслојно пручавање овог значајног историјског и туристичког локалитета. Структурирана је у четири сегмента: Историјске новине, Голубац у литератури, Научни часописи и Галерија. Поред дигиталних садржаја кроз презентацију су проткани и митови и легенде о голубачком крају. Културно-историјски значај Голупца и његове Тврђаве дубоко је укореењен у локалном фолклору, са бројним митовима и легендама. Једна од најпознатијих је она о Јерини, жени деспота Ђурђа Бранковића, која се у народу сматра одговорном за изградњу Тврђаве. Након њене смрти, створен мит о њој као злом карактеру који је узроковао тежак живот поданика због изградње Смедерева. Поред тога, постоје и легенде о Јерининим хлебовима уграђеним у зидине тврђаве, као и о јајима која су коришћена за прављење малтера и бројне друге. Ове легенде, иако често непоткрепљене историјским чињеницама, доприносе културном идентитету региона и привлаче пажњу туриста (Радовановић 2021).

Посебан део изложбе су дигитализоване слике, гравуре и литографије на којима се виде Голубац и Тврђава. У пратећем Каталогу добар део текста је посвећен историји Голупца и Голубачкој тврђави.

Кроз ова четири пажљиво осмишљена дела изложбе, посетиоци имају прилику да истраже аспекте живота у овом значајном дунавском граду, као и његову улогу у ширем регионалном контексту. Први сегмент, Историјске новине, кроз одабране чланке историјских новина из различитих периода живота у Голупцу, пружа детаљан увид у развој града, историју и свакодневни живот становништва. Сви одабрани чланци су доступни у дигиталној библиотеци Претражива.срб.² Други сегмент се фокусира на литературу о Голупцу, а садржи библиографске податке о књигама и информације о томе у којим се библиотекама могу пронаћи, омогућавајући дубље разумевање историје и културе овог региона.

² <https://претражива.срб>, у потпуности претражив корпус дигитализованих историјских новинских текстова са преко 1.700.000 страница на српском језику, који обухвата раздобље од почетка 19. века до данас.

Трећи сегмент обухвата научне часописе који се баве Голупцем, са радовима из различитих дисциплина као што су историја, археологија и екологија, што показује мултидисциплинарни значај овог локалитета. На крају, Галерија садржи збирку илустрација и графика Голубачке тврђаве, која датира од почетка 19. века до данас, дајући визуелни приказ историјских промена и развоја архитектуре тврђаве.

Закључак

Данас савремене технологије пружају обиље могућности за представљање и очување културно-историјског наслеђа, па библиотеке као институције културе могу имати значајну улогу у развоју културног туризма. Дигитална изложба „Голубац кроз време и науку“ на сајту Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић“ је пример једног од начина на који библиотеке могу доприносити промоцији локалних туристичких потенцијала кроз интеграцију и презентацију разноврсних дигиталних садржаја. Ова виртуелна изложба има за циљ да омогући посетиоцима да истраже различите аспекте Голупца кроз историјске новине, научне радове, литературу и визуелне приказе Голубачке тврђаве.

Библиотеке, које у фондовима имају историјске документе, фотографије, мапе и друге материјале, уз коришћење савремене технологије могу стварати приступачне платформе за ширу публику. Уз помоћ виртуелних тура, дигиталних каталога и мултимедијалних садржаја, библиотеке доприносе квалитету туристичке понуде, омогућавају дубље разумевање културног контекста и стимулишу развој културног туризма. У овом смислу, Голубац, као историјски и туристички значајан град, добио је још једну презентацију која може бити од значаја за информисање туриста и која омогућава и да академски и научни ресурси буду доступни широј јавности.

Међутим, успешан развој оваквих и сличних пројеката захтева повезаност и сарадњу различитих институција — библиотека, музеја, туристичких организација и локалних власти. Ова сарадња захтева комплексан приступ развоју културног туризма, а за резултат би имала квалитетну и обogaћену туристичку понуду.

Дигитална презентација Голупца показује да су библиотеке важни центри знања и културе и битан фактор у процесу промоције

и заштите културно-историјског наслеђа. Она потврђује да библиотеке могу бити чувари културне баштине али и активни учесници у ширењу знања и стварању нових туристичких и научних вредности.

Пред оваквим пројектима је још много изазова, улагања у технолошку инфраструктуру и потреба за подизањем нивоа свести јавности о значају дигитализације културног наслеђа. Уз наставак развоја и иновација у области дигиталних технологија, библиотеке ће играти све значајнију улогу у промоцији Србије као културне и туристичке дестинације, чиме ће доприносити економском, образовном и друштвеном развоју локалних заједница.

Литература:

1. Grujović-Brković, Katarina. „Kulturno nasleđe kao resurs kulturnog turizma – različite interpretacije.“ U *Biblioteke i kulturni turizam: zbornik radova stručnog skupa Biblioteke i kulturni turizam*, Kragujevac, 6. 7. i 8. oktobar 2021, 19-39. Kragujevac: Zavod za zaštitu spomenika kulture, 2021. (на ћирилици)
2. IFLA. Public Library Manifesto. 2019. <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/public-libraries/publications/PL-manifesto/pl-manifesto-en.pdf>.
3. Ćirković, Sima. *Golubac u srednjem veku*. Braničevo: Braničevo, 1968. (на ћирилици)
4. Radovanović, Bojan Lj. *Mitovi i legende golubačkog kraja, sa trome-đe Braničeva, Homolja i Đerdapa*. Golubac: Narodna biblioteka „Veljko Dugoshević“, 2021. (на ћирилици)
5. Simić, Gordana. *Srednjovekovni grad Golubac*. Beograd: Republički zavod za zaštitu spomenika kulture, 2012. Izd. Publikum. (на ћирилици)

Ivana R. Gavrilović
University Library "Svetozar Marković", Belgrade
gavrilovic@unilib.rs

Dejana Kavaja Stanišić
University Library "Svetozar Marković", Belgrade
kavaja@unilib.rs

Adam M. Sofronijević
University Library "Svetozar Marković", Belgrade
sofronijevic@unilib.rs

GETTING TO KNOW SERBIA'S TOURIST POTENTIAL THROUGH LIBRARIES: DIGITAL PRESENTATION CULTURAL- HISTORICAL HERITAGE OF GOLUBAC

Abstract: This paper explores the role of libraries in the development of cultural tourism through the example of the digital presentation of Golubac on the website of the University Library "Svetozar Marković" in Belgrade (<https://golubac.unilib.rs>). "Cultural tourism" refers to travel focused on exploring and learning about the cultural and historical heritage of a location. Libraries play a significant role in cultural tourism by providing resources and platforms for dissemination of knowledge. This example demonstrates how a library can participate in promoting locations in Serbia.

The virtual exhibition "Golubac Through Time and Science" is a multi-layered digital representation of the cultural and historical heritage of this important Danube city, which has historically been a key strategic point in the Balkans. The digital presentation is structured into four sections: Historical Newspapers, Golubac in Literature, Scientific Journals, and Gallery. The historical newspapers offer insight into the social and economic aspects of life in Golubac, while the bibliography of books and scientific articles provides a deeper understanding of the historical and cultural context of the location. The gallery of graphics and illustrations shows the architectural development of the Golubac Fortress from the 19th century to the present day.

In this way, cultural heritage and library resources are combined with modern digital solutions. This initiative is an example of how libraries can become

partners in promoting cultural tourism by providing access to resources that enable tourists to explore the deeper cultural and historical context of a location.

Keywords: Golubac, Golubac Fortress, cultural and historical heritage, cultural tourism, modern libraries.

Примљено: 20.11.2024.

Прихваћено за објављивање: 20.12.2024.